

MEDZINÁRODNÝ FESTIVAL BEZDOMOVECKÝCH DIVADIEL

ERROR

REDAKCIA: DARIO FERRANTE A MARO MAKROPOULOU, SUTTA SCUPA;
SLOVENSKÝ PREKLAD A REDAKCIA: TOMÁŠ KUBIŠ, DIVADLO BEZ DOMOVA

Podpora Európskej komisie pri vydaní tejto publikácie neznamená, že sa stotožňuje s jej obsahom, ktorý odzrkadľuje výlučne názory autorov, a Komisia nenesie zodpovednosť za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.

Obsah

ÚVOD	4
IMPLEMENTÁCIA	7
DOPAD	9
PRAKTICKÉ ODPORÚČANIA	10
DIVADLO BEZ DOMOVA	11
MEDÚZA V KUCHYNI	13
PROCES TVORBY	14
DIGITÁLNE TECHNOLOGIE	17
ZAÚJÍMAVÉ SÚVISLOSTI	18
TEXT Z BULLETINU	19
SUTTA SCUPA	21

Obsah

SPAZIO ZERO	22
PROCES TVORBY	25
DIGITÁLNE TECHNOLOGIE	27
SÚVISLOSTI	28
PROGRAM	29

Medzinárodný festival bezdomoveckých divadiel ERROR organizuje od roku 2006 celý tím Divadla bez domova. Hlavnou motiváciou pre vznik festivalu bolo vytvoriť priestor, kde by sa bezdomovecké divadelné súbory mohli stretávať s kolegami a kolegyňami z iných krajín, zdieľať svoje skúsenosti a vystupovať pred širokým publikom. Keďže na svete existuje len niekoľko bezdomoveckých divadelných súborov a keďže medzi našimi účinkujúcimi sú nielen ľudia bez domova, ale aj jednotlivci čiaci rôznym formám sociálneho znevýhodnenia, pozývame aj divadelné skupiny zložené z umelcov zo zraniteľných alebo marginalizovaných komunít. Patria medzi nich ľudia so skúsenosťou s väzením, ľudia pracujúci v sexbiznise, jednotlivci s Downovým syndrómom, ľudia s poruchami sluchu, deti a mládež v štátnej starostlivosti či zo sociálne znevýhodneného prostredia. Raz ročne festival spája toto účasťníctvo a vytvára jedinečnú medzinárodnú divadelnú komunitu.

Širokej verejnosti festival ponúka vzácnu príležitosť zažiť predstavenia divadelných súborov, ktoré sa bežne na javiskách veľmi neobjavujú. Návštevníctvo môže vidieť znevýhodnených a zraniteľných ľudí v rolách, ktoré narúšajú bežné stereotypy. Zároveň môže odborníctvo pracujúce s marginalizovanými komunitami čerpať inšpiráciu z týchto predstavení, čo môže podnietiť vznik nových divadelných iniciatív v ich vlastnom prostredí.

Na festivale pravidelne vystupujú divadelné súbory z Česka, Maďarska, Poľska a Slovenska. V priebehu rokov privítal aj súbory, umelcov a umelkyne z Argentíny, Arménska, Rakúska, Belgicka, Fínska, Francúzska, Nemecka, Talianska, Holandska, Nórska, Portugalska, Slovinska, Španielska, Turecka, USA a mnohých ďalších krajín.

Od samého začiatku nás motivovala zvedavosť dozvedieť sa viac o možnostiach tvorivej práce a osobného rozvoja v sociálne angažovanom divadle. Túžili sme sa učiť, vymieňať si skúsenosti a hľadať inšpiráciu, kdekoľvek to bolo možné. Čoskoro sme však zistili, že neexistuje žiadny výskum, metodika ani dostupné know-how pre tých, ktorí umelecky pracujú s ľuďmi bez domova. V mnohých ohľadoch to bola priekopnícka práca založená prevažne na praktickom učení sa za pochodu a zdieľaní skúseností.

Dôležitým míľnikom bolo naše prvé stretnutie s českým divadelným súborom Ježek a Čížek (v súčasnosti neaktívnym) v Prahe. Inšpirovaní touto skúsenosťou sme v roku 2006 založili tradíciu pozývania zahraničných divadelných súborov vždy posledný piatok a sobotu v novembri – a tak vznikol festival ERROR. Medzinárodný vyšehradský fond je od samého počiatku kľúčovým partnerom a podporovateľom festivalu a neustále prispieva k jeho rozvoju. Vďaka tejto podpore sa festival rozšíril o konferenciu a ďalší sprievodný program. Prostredníctvom nášho zapojenia do rôznych európskych projektov, najmä v rámci programu Erasmus+, môžeme niekedy festival obohatiť o väčšie konferencie, workshopy, prednášky a ďalšie sprievodné aktivity.

Všetky zúčastnené divadelné súbory pozývame a hostíme my. Zabezpečujeme priestory, technické vybavenie, ubytovanie, stravovanie a všetku potrebnú podporu pre predstavenia. Partnerské súbory si hradia iba cestovné náklady – čo je z ich strany významný záväzok. Ak je to z našej strany možné, snažíme sa im v prípade potreby s týmito výdavkami pomôcť. Festival trvá dva dni. V piatok popoludní zvyčajne uvádzame tri až štyri predstavenia. Sobotné dopoludnie je venované Konferencii ERROR, po ktorej nasleduje päť až šesť predstavení v popoludňajších a večerných hodinách.

Program starostlivo prispôbujeme potrebám účinkujúcich skupín. V piatok sa zvyčajne uvádzajú inscenácie, ktoré sú technicky menej náročné, alebo vystupujú súbory, ktoré už poznajú naše festivalové prostredie. Posledné piatkové predstavenie tradične patrí nášmu divadlu. Keďže v sobotu máme k dispozícii viac času, na tento deň plánujeme technicky alebo časovo náročnejšie predstavenia. Ak sú v programe predstavenia vhodné pre deti, zvyčajne sa konajú v sobotu popoludní. Konferencia je dôležitou súčasťou festivalu. Vedúci zúčastnených divadelných skupín a ďalšie odborníctvo z prostredia divadla, expresívnych terapií, vzdelávania a sociálnej oblasti sú pozvaní, aby predstavili svoju prácu a podelili sa o svoje skúsenosti. Konferencia slúži aj ako platforma na networking, plánovanie budúcej spolupráce a diskusie o podobných iniciatívach. Prebieha tu významná výmena know-how – od stratégií získavania finančných prostriedkov až po informácie o medzinárodných možnostiach financovania, ako sú Erasmus+, Kreatívna Európa a Medzinárodný vyšehradský fond.

Implementácia

Príprava festivalu je celoročná, časovo náročná práca, ktorá začína vyhodnotením predchádzajúceho ročníka. S partnerskými divadelnými súbormi sme v neustálom kontakte a podľa možností vždy hľadáme nových účastníkov. Medzi prvé kroky patrí rezervácia priestorov a podávanie grantových a dotačných žiadostí. Naším hlavným podporovateľom zostáva Medzinárodný vyšehradský fond, pravidelne sa však uchádzame aj o ďalšie dotácie a granty.

Osobitnú pozornosť treba venovať zabezpečeniu vhodného ubytovania a stravovania. Úlohy v organizačnom tíme je potrebné vopred jasne rozdeliť, najmä počas najintenzívnejšieho obdobia príprav dva až tri mesiace pred festivalom. Detailné plánovanie zahŕňa potvrdenie počtu účastníkov, technických požiadaviek na každé predstavenie, hostujúcich odborníkov a odborníčok a vytvorenie podrobného programu a harmonogramu.

Pripravujeme a prekladáme propagačné materiály, navrhujeme a tlačíme plagáty a letáky a zintenzívňujeme aktivity v oblasti propagácie a public relations. Vydávame tlačové správy a festival často propagujeme prostredníctvom televízie, rozhlasu, novín, časopisov (napr. Nota bene) a online platforiem. Udržiavanie dobrých vzťahov so spoľahlivými a cenovo dostupnými poskytovateľmi služieb sa ukazuje ako neoceniteľné.

7

Počas pandémie COVID-19 sme festival ERROR zorganizovali v rôznych hybridných a online verziách a streamovali sme ho naživo prostredníctvom kanálu Divadla bez domova na YouTube. Vďaka novým zručnostiam a skúsenostiam, ktoré sme nadobudli, sme sa rozhodli pokračovať v živom streamovaní, aby mohlo diváctvo sledovať festival jednak naživo v Pistoriho paláci, ale aj na druhej strane sveta cez YouTube. Záznam z festivalu je na tejto platforme k dispozícii približne 10 dní po jeho skončení. Streamovanie si vyžaduje aj prenájom potrebnej techniky a zabezpečenie ľudí, ktorí ju obsluhujú a sú pre účinkujúcich aj diváctvo takmer „neviditeľní“.

V roku 2025 sme po prvýkrát pripravili anglické a slovenské titulky pre niektoré divadelné predstavenia. Titulky sa premietali z notebooku na väčšiu televíznu obrazovku pomocou programov Microsoft PowerPoint alebo Apple Keynote. V prípade kombinácie oboch jazykov sme to realizovali rozdelením každej snímky s čiernym pozadím na dve polovice – horná polovica obsahovala jednu jazykovú verziu v jednej farbe textu (biela) a dolná polovica obsahovala druhú jazykovú verziu s inou farbou textu (žltá). Titulkovaniu predchádza preklad a vytvorenie prezentácií s titulkami. Živé titulkovanie si vyžaduje osobu, ktorá to vykonáva – klicača alebo klicačku titulkov (operátora/operátorku) titulkov. Diváctvo titulky veľmi ocenilo, preto plánujeme v tejto novej festivalovej aktivite pokračovať a v budúcnosti ju zdokonaľovať.

Organizovanie medzinárodného festivalu so sebou nevyhnutne prináša neočakávané výzvy. Divadelné súbory, ktoré pracujú s ľuďmi bez domova alebo inak znevýhodnenými komunitami, môžu čeliť ťažkostiam pri príprave nových predstavení alebo zabezpečovaní cestovania. Flexibilita je tu kľúčová. V prípade potreby sme pripravení program prispôbiť a máme vytvorený záložný plán. Neustála komunikácia s účinkujúcimi súbormi a odborníctvom počas celého roka je mimoriadne dôležitá. Zároveň je rozumné plánovať realisticky a udržiavať veľkosť podujatia v zvládnuteľných medziach.

Dopad

Usporiadanie medzinárodného festivalu je významným míľnikom pre každú organizáciu. Má výrazný dopad na odborníctvo aj na účinkujúce herectvo. V krajinách, kde sú podobné podujatia zriedkavé, sa festival stáva silnou platformou pre výmenu skúseností, vzájomnú inšpiráciu a profesionálny rast.

Organizátorstvo získava cenné skúsenosti v oblastiach, ako sú public relations, technické zabezpečenie a realizácia, manažment a prekladateľstvo. Herci a herečky sú intenzívne zapojení do všetkých aspektov príprav – od výstavby javiska a technickej podpory až po mediálne výstupy, pomoc cateringu či preklady. Stávajú sa aktívnymi spolutvorcami festivalového prostredia.

Odborníctvo aj účinkujúci dostávajú malú finančnú odmenu v závislosti od dostupných finančných prostriedkov. Hľadisko je zvyčajne plné a medzi publikom a účinkujúcimi neexistuje žiadna bariéra. Vďaka bezplatnému vstupu zostáva festival prístupný aj iným ľuďom nachádzajúcim sa v náročných životných situáciách. Návštevníctvo a diváctvo často vyzdvihuje príjemnú a priateľskú atmosféru festivalu – či už v divadelnej sále, alebo v neformálnych priestoroch na stretávanie sa, ako je kaviareň. Účinkujúce divadelné súbory často vyjadrujú silnú túžbu vrátiť sa. Pre mnohých sú posledný piatok a sobota v novembri natrvalo vyhradené pre festival ERROR. Pre nás ako organizátorstvo je festival neoddeliteľnou súčasťou nášho dlhodobého umeleckého poslania.

Festival ERROR sa teší aj značnej pozornosti médií. V televízii, rozhlase, tlačných médiách a na internetových platformách sa pravidelne objavujú reportáže, recenzie, rozhovory a ďalšie príspevky, čím sa zväčšuje dosah, dopad aj viditeľnosť festivalu.

9

Praktické odporúčania

Na základe našich skúseností odporúčame:

- Organizovať podujatie v priestoroch, ktoré máte plne pod kontrolou (vo vlastných priestoroch alebo v priestoroch, kde súbežne neprebiehajú žiadne ďalšie podujatia)
- Spolupracovať s dlhodobými, spoľahlivými partnermi v oblasti technickej podpory, ubytovania a stravovania
- Pozývať účinkujúce umelectvo, ktoré pozná vaše festivalové prostredie a možnosti
- Každý rok limitovať počet nových skupín, aby sa mohli postupne adaptovať a prispôbili svoje predstavenia medzinárodnému publiku
- Zabezpečiť ubytovanie v pešej dostupnosti od miesta konania
- Ponúknuť kvalitné jedlo, ideálne priamo v priestoroch podujatia, a jasné rozdelenie jedál (napr. raňajky v hoteli, obed a večera v priestoroch podujatia). Je praktické rozdeliť večeru na dve časti: prvý chod, po ktorom nasleduje vystúpenie, a potom hlavný chod
- Zabezpečiť silnú finančnú podporu, ktorá je kľúčová
- Zapájať ďalšie zainteresované aktérstvo, ako sú samosprávy, vzdelávacie inštitúcie, umeleckí aktivisti a mimovládne organizácie pracujúce s ľuďmi bez domova
- Dodržiavanie prísneho pravidla podujatia bez alkoholu pre účasť aj návštevnosť

Dôležité je aj zapojenie miestnych politikov a aktérstva s rozhodovacou právomocou, pretože to zvyšuje povedomie o potrebách ľudí bez domova a marginalizovaných komúní. Zdôrazňovanie umeleckej kvality spolu s medziludskými, kultúrnymi a sociálnymi rozmermi môže prispieť k novým pohľadom a riešeniam. Festival má tiež silnú vzdelávaciu a osvetovú hodnotu, keďže študentstvu a odborníctvu v sociálnej práci a príbuzných odboroch ponúka jedinečný priestor, kde môžu zažiť, aké dôležité sú posilnenie vlastnej pozície a sebavyjadrenie.

Divadlo bez domova

Divadlo bez domova (ďalej aj DBD) je občianske združenie, ktorého hlavným poslaním je prepojiť umelecké, vzdelávacie, expresívno-terapeutické a sociálne aspekty s cieľom podporovať marginalizované skupiny obyvateľstva. Prostredníctvom divadla, performancie, tanca, hudby a spevu vytvárame priestor na adresovanie dôležitých spoločenských tém, ktoré sú často prehliadané. Naším cieľom je narúšať predsudky a stereotypy a zároveň klásť dôraz na inklúziu, porozumenie a empatiu.

Naša organizácia vznikla na základe divadelných projektov s ľuďmi bez domova, s ktorými pracujeme od roku 2004. Dňa 12. mája 2006 bola oficiálne zaregistrovaná na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky pod registračným číslom VWS/1-900/90-28231. Sídlo združenia sa nachádza v Bratislave, Za sokolovňou 3.

Divadelný priestor, ktorý sme si sami vytvorili a kde realizujeme umelecké, vzdelávacie a dramaterapeutické aktivity, sa nachádza v ľavom krídle Pistoriho paláca na Štefánikovej 25 v Bratislave. Tu tiež uvádzame naše predstavenia pre širokú verejnosť. Vstup je voľný, pretože sa snažíme sprístupniť kultúru a umenie aj znevýhodneným ľuďom.

Radi tiež vystupujeme na pre divadlo netradičných miestach, ako sú ústavy na výkon trestu odňatia slobody, psychiatrické nemocnice a podobné zariadenia či inštitúcie.

Divadlo bez domova sa aktívne zapája do miestnych, národných a medzinárodných projektov ako koordinátorská alebo partnerská organizácia, čím prispieva k výmene skúseností a rozvoju kultúrnej spolupráce na globálnej úrovni. Organizujeme a vedieme workshopy pre deti, mládež, dospelých, ďalšie odborníctvo a ľudí vo výkone trestu odňatia slobody. Spolu s naším hereckým súborom príležitostne organizujeme aj „Živú knižnicu“.

Našu hereckú komunitu tvoria ľudia bez domova, ľudia s ťažkým telesným postihnutím, ľudia so psychiatrickým ochorením, ľudia so skúsenosťou s výkonom trestu odňatia slobody, ľudia zo sociálne znevýhodneného prostredia, sociálne pracovníctvo, divadelníctvo a ďalš. Naši herci a herečky dostávajú spravodlivú finančnú odmenu za svoju tvorivú prácu počas skúšok, workshopov a predstavení.

Počas našej existencie sme vytvorili a uviedli 18 hier a odohrali viac ako 320 predstavení v Bratislave, naprieč Slovenskom aj v zahraničí. Organizujeme Medzinárodný festival bezdomoveckých divadiel ERROR, ktorého súčasťou je pravidelne aj medzinárodná konferencia. V roku 2025 sa festival konal už po devätnástykrát.

V Divadle bez domova sa snažíme vytvárať priestor pre dialóg medzi rôznorodými komunitami a prispievať k sociálnemu rozvoju prostredníctvom umeleckého vyjadrenia. Naša práca šíri hodnoty solidarity, tolerance a rovnosti, ktoré považujeme za nevyhnutné pre budovanie inkluzívnej spoločnosti.

www.divadlobezdomova.sk

www.facebook.com/divadlobezdomova

www.instagram.com/divadlo_bez_domova

www.youtube.com/@divadlobezdomova4135

Medúza v kuchyni

Divadlo bez domova naskúšalo počas svojich 20 rokov existencie mnoho divadelných hier. Väčšina z nich bola autorských, niektoré boli napísané princípálkou Divadla bez domova Uršulou Kovalyk, autormi a spoluautormi samotných výstupov a textov v nich však boli herci a herečky. V zozname našich predstavení sú aj dve inscenované čítania z kníh Uršule Kovalyk a dve adaptácie existujúcich divadelných hier – Daniil Charms: CIRKUS MADRAŠ; ANTIGONA (podľa Sofokla a iných).

Predlohou divadelnej hry **Medúza v kuchyni** bol text divadelnej hry **Medúzy** od Uršule Kovalyk. Autorka v ňom vychádzala z antickej mytológie, pričom sa zamerala na príbeh Medúzy Gorgóny. Vlastným inovatívnym prístupom dekonštruovala tento mýtus a našla v ňom silné prepojenie na súčasnosť, konkrétne na realitu a životné skúsenosti žien bez domova, ale aj na ďalšie aktuálne spoločenské témy (celkové postavenie žien v spoločnosti, násilie páchané na ženách, nedostupnosť bývania, využívanie verejného priestoru, realitný trh, patriarchálna spoločnosť, vzťah sociálnych pracovníctva a ľudí bez domova atď.).

Nápad vytvoriť, naskúšať a uviesť predstavenie Medúza v kuchyni bol pre Divadlo bez domova inovatívny a prelomový na viacerých úrovniach. Keďže v našej divadelnej práci bolo naším predchádzajúcim predstavením hra ANTIGONA (podľa Sofokla a iných), išlo o akési voľné pokračovanie v práci s antickou témou a mytológiou, ktoré boli pre nás aj náš herecký tím zaujímavé, a poskytli nám možnosť ďalšieho vzdelávania sa v tejto oblasti. Téma žien bez domova poskytla našim herečkám bez domova priestor prinášať a deliť sa o vlastné životné skúsenosti a príbehy, ktoré sa tiež odzrkadľovali pri tvorbe a formovaní predstavenia.

Proces tvorby

Tvorba predstavenia bola pre naše divadlo experimentom, ktorý sa osvedčil a vydaril. Po prvýkrát v našej histórii sme do nášho hereckého tímu pozvali profesionálnu herečku – Julianu Johanidesovú. Rozhodli sme sa tak najmä preto, že mala k nášmu divadlu blízko a v minulosti už s nami spolupracovala (viedla fotografický workshop pre herecký tím, zúčastnila sa medzinárodného workshopu organizovaného DBD, s členmi realizačného tímu spolupracovala na iných umeleckých a vzdelávacích projektoch). Dôležitým aspektom tu teda bola vzájomná dôvera.

Príprava a tvorba prebiehala v dvoch etapách. V prvej etape prebiehali paralelne dva procesy skúšok/workshopov.

Jeden bol zameraný na prípravu ženských scén tvoriacich dejovú líniu predstavenia, ktorá bola postavená na väčšom množstve textov a dialógoch troch žien. Tohto procesu sa zúčastňovali najmä režisérka a herečka Uršula Kovalyk, profesionálna herečka Juliana Johanidesová, herečka DBD s ťažkým zdravotným postihnutím Zuzana Pokorná, dramaturg DBD Patrik Krebs, herec a produkčný DBD Tomáš Kubiš.

Druhý proces bol zameraný najmä na prípravu pohybových scén a mužskej scény a prebiehal na divadelných workshopoch/skúškach hereckého a organizačného tímu DBD (bez profesionálnej herečky). Išlo o prepojenie neformálneho vzdelávania a tvorivej divadelnej práce. Herectvo si rozširovalo poznatky o antickej mytológii a zároveň prinášalo konkrétne skúsenosti a zážitky z vlastného života. Hlavnou témou predstavenia je síce situácia žien bez domova, ale postrehy, vlastné skúsenosti a pohľady na túto tému prinášal celý herecký tím. Postavenie žien, žien bez domova či žien s inou formou znevýhodnenia tak bolo reflektované nielen ženskou časťou tímu, ale aj ich mužskými kolegami. Tieto spoločné diskusie ponúkali nové pohľady a scitlivovanie k téme.

Silným osobným prínosom jednotlivých herečiek boli aj ich vlastné formulácie toho, čo ako ženy od mužov chcú a potrebujú. Tieto krátke, výstižné a úderné výpovede sa stali dôležitou súčasťou predstavenia. Mužská časť hereckého tímu však nebola bokom a aj oni prinášali počas procesu prípravy predstavenia svoje vlastné formulácie toho, ako konkrétne by mohli oni podporiť ženy v rôznych situáciách, aby sa cítili bezpečnejšie atď.

Okrem paralel medzi mytologickou Medúzou a ženami, ktoré zažili rodovo podmienené násilie či zneužívanie, sme sa venovali aj medúzam ako vodným živočíchom. Vďaka krásnym kostýmom, namieru zloženej hudbe a divadelným svetlám mohli herečky a herci experimentovať s pohybom, ktorý na javisku vytvoril more plné medúzovcov (a iných morských živočíchov). Fyziologická i pohybová diverzita hereckého tímu a široká farebná škála kostýmov umožnila vytvoriť ďalšiu líniu predstavenia. O to viac mohol vyniknúť kontrast medzi "ťažkým príbehom znetvorenej Medúzy", reprezentujúcej príbehy mnohých žien (nielen bez domova), a na pohľad príjemnými obrazmi mora, plného ladných pohybov medúzovcov. Výstupy medúzovcov sa počas predstavenia objavujú viackrát a nejde o žiadny doplnok, ale plnohodnotnú súčasť divadelnej hry.

Ďalším pohybovým rozmerom predstavenia bola inšpirácia tradičným maorijským ceremoniálnym tancom haka z Nového Zélandu. Najskôr sme sa tradícii haky venovali všeobecnejšie, potom sme prešli k jednej konkrétnej forme, ktorá má posilňujúci charakter. Haka umožnila nášmu hereckému tímu pracovať s rytmom (dupanie nohou), ďalšími pohybmi tela a výrazom tváre (mimika). Súčasne sme mohli experimentovať s rôznymi formami – individuálna práca, práca v dvoch navzájom sa dopĺňajúcich dvojiciach alebo podskupinách aj spoločná práca v jednej skupine. Súčasťou prípravy tohto pohybového výstupu bola aj práca s pôvodným maorijským textom haky. Výsledkom tohto procesu je ženská pohybová scéna, ktorá je súčasťou predstavenia a prostredníctvom haky vyjadruje ženský hnev, silu a odhodlanie, ide tu teda o akýsi spoločný ženský rituál.

Roly líderky pri hake sa chopila herečka s ťažkým zdravotným znevýhodnením. Jej švédske barly sa tu zo všeobecne vnímaného atribútu znevýhodnenia stali posilňujúcim elementom (nástrojom), ktorý dával celému tancu pevný rytmus a ešte väčšiu silu. Z pomôcky, ktorá pomáha jednotlivcovi, sa tak švédske barly stali nástrojom, ktorý aktivizuje a ženie celú skupinu.

Podstatným momentom spoločným pre hromadné pohybové výstupy je ich adaptabilita aktuálnemu stavu hereckého tímu. V prípade, že niekto z herečiek alebo hercov nemôže prísť na predstavenie (z akýchkoľvek dôvodov), jednoducho je v danom výstupe o jednu postavu alebo medúzu menej, prípadne ho alebo ju nahradí iná herečka či herec. Táto štruktúra poskytuje celému divadelnému tímu pomerne vysokú mieru bezpečia, že uvedenie predstavenia nie je v takomto prípade ohrozené.

V druhej etape prípravy a skúšania predstavenia sa tieto dva paralelne prebiehajúce procesy spojili a prebiehalo intenzívne spoločné skúšanie celého predstavenia. Pri našej divadelnej a vzdelávacej práci sa držíme zásady, že nemáme “velké a malé roly”. Každý a každá z nášho hereckého tímu má svoje originálne miesto na javisku, neporovnávame dĺžku času stráveného na javisku ani počet slov vypovedaných počas predstavenia. Rovnako je to aj v predstavení Medúza v kuchyni, niekto má viac textu a menej pohybu, iná herečka zase naopak. Ďalší členovia hereckého tímu zase zodpovedajú za úpravu javiska a scény. Podobne ako v našich ostatných predstaveniach teda dostal priestor celý herecký tím.

Digitálne technológie

S digitálnymi technológiami sme pri príprave aj počas predstavenia samotného pracovali na viacerých úrovniach. Po prvýkrát v našej histórii sa súčasťou predstavenia stala umelá inteligencia (AI), ktorá načítala štatistiky týkajúce sa rôznych foriem znevýhodnenia, zneužívania a násilia páchaného na ženách.

Predstavenie sme tiež prvýkrát v našej histórii naživo titulkovali. Všetky texty sme preložili do angličtiny a počas predstavenia premietali na veľkej TV obrazovke, pričom pri počítači sedel klikač – technik, ktorý ich naživo prepínal. Prvýkrát sa tak udialo na nami organizovanom Medzinárodnom festivale bezdomoveckých divadiel ERROR 2025 v Bratislave.

Tento nový moment nás motivoval k práci s titulkami a jej rozšíreniu aj na ďalšie festivalové predstavenia. Na prvom ročníku talianskeho ERROR fest v sicílskom Palerme bolo uvedené naše predstavenie Medúza v kuchyni s anglickými a talianskymi tiulkami.

Azda najvýraznejší súčasný reprezentant digitálnych technológií – smartfón – hrá dôležitú rolu aj v divadelnom jazyku predstavenia Medúza v kuchyni, ale viac tu nebudeme prezrádzať.

Zaujímavé súvislosti

Mytologická postava Medúzy je všeobecne známa v európskom kultúrnom kontexte. O niečo menej známy je fakt, že často predstavuje symbol žien, ktoré sú preživšími rodovo podmieneného násilia. Ešte menej pozornosti dostáva detail, že Medúza žila v jaskyni na Sicílii.

Hudbu do predstavenia vytvoril v Španielsku žijúci argentínsky performer a hudobník Mila von Chobiak, s ktorým sme začali spolupracovať pred niekoľkými rokmi vďaka jeho účasti na nami organizovanom medzinárodnom tréningu pre pracovníkov s mládežou v rámci programu Erasmus+.

Pri pohľade späť nám príde úplne prirodzené, že práve naše divadlo sa umeleckou formou venuje tejto téme. Sme tiež veľmi radi, že cestu do hľadiska si nachádzajú ženy, ale aj muži, ktoré a ktorí mali alebo majú so životom na ulici vlastné skúsenosti. Vstup na naše predstavenia je totiž bezplatný. Diváctvo môže vždy po ich skončení podporiť činnosť divadla „dobrovoľným výstupným“.

Keďže predstavenie prináša hlboké a citlivé témy, súčasťou bulletinu pre diváctvo je aj telefonický kontakt na bezplatnú nonstop linku pre ľudí zažívajúcich násilie. Divadelná hra je určená pre diváctvo od 16 rokov.

Divadelné predstavenie Medúza v kuchyni bolo nominované na Grand Prix festivalu Nová dráma / New Drama 2026. Deväť vybraných inscenácií bude súťažiť na festivale súčasnej drámy, ktorý sa uskutoční od 11. do 15. mája 2026 v Bratislave. Dramaturgická rada festivalu posudzovala viac ako deväťdesiat inscenácií súčasnej drámy a dramatisácií, vrátane autorských projektov, ktoré vznikli v zriaďovaných aj nezriaďovaných profesionálnych divadlách po celom Slovensku a mali premiéru v období od 1. februára 2025 do 31. januára 2026.

Text z bulletinu

Divadelné predstavenie Medúza v kuchyni sme vytvorili na základe predlohy divadelnej hry Medúzy od Uršule Kovalyk. Voľne sme sa inšpirovali starogréckym príbehom Medúzy Gorgóny a hľadali paralely s príbehmi žien bez domova, ktoré denne stretávate na ulici.

Čo spája ženu bez domova a mytologickú Medúzu? Počas umeleckej práce s herečkami bez domova sme sa často dotkli rôznych bolestí, ale najpálčivejšou z nich bola trauma zo sexuálneho násillia, ktoré na ulici zažili. Každá ju prekonávala iným spôsobom, niektoré si liečili zranenia tak „po medúzovsky“. Cesta od prvotnej bolesti cez hnev až po opätovné nájdanie sily je dlhá a zložitá. Medúza sa tak stala aj v našom divadelnom príbehu symbolom žien bez domova, ktoré sexuálne násillie prežili a rozhodli sa zbaviť pocitu viny.

Staroveká grécka mytológia hovorí, že Medúza Gorgóna bola pôvodne veľmi krásna a ako jediná zo sestier Gorgón bola smrteľná. Bola znásilnená bohom Poseidónom v chráme bohyně Atény. Za trest ju Aténa premenila na netvora so zohavenou tvárou, s hadmi namiesto vlasov a s pohľadom, ktorý všetko živé premení na kameň. Medúza sa schovala v jaskyni na Sicílii, kde žila dovtedy, kým ju nezabil hrdina Perzeus, ktorý použil štít ako zrkadlo. Hlava Medúzy sa neskôr stala symbolom ochrany.

Medúza mala divoký a neovládateľný smiech, ktorý nebýva u žien v patriarchálnych kultúrach tolerovaný. Potláčanie nežiaduceho ženského správania je ekvivalentom situácie, keď Perzeus premohol Medúzu.

Réžia: Uršulá Kovalyk

Dramaturgia, svetelný a zvukový dizajn: Patrik Krebs

Hudba: Mila von Chobiak

Scéna a kostýmy: Marija Havran, Danica Ondrejovič, Eva Matkuliaková

Pohybová supervízia: Zuzana Vasičáková Očenášová

Hrajú: Juliana Johanidesová, Zuzana Pokorná, Uršulá Kovalyk, Beáta Maderová, Denisa Okrutská, Jela Matušковиčová, Mária Rehovičová, Tomáš Kubiš, Štefan Benda, Róbert Kotlár, Augustín Horváth, Miroslav Pijaček, Joshua Kanaloš

Preklad do angličtiny a titulky: Tomáš Kubiš, Zuzana Pokorná

Klikanie titulkov: Jakub Maráky, Adam Bujna

Za pomoc s AI ďakujeme Tamare Vajdíkovéj.

Ak ste vy alebo vaši blízki boli obeťou sexuálneho násillia, pomoc nájdete na bezplatnej nonstop linke: 0800 212 212.

www.youtube.com/watch?v=25dQPtlqB_s

Sutta Scupa

Sutta Scupa A.M.A. APS/ETS bolo založené v roku 2008 ako kultúrne združenie a v roku 2016 (po získaní grantu MigrArti od talianskeho ministerstva kultúry) sa stalo multikultúrnym súborom, ktorého hlavným poslaním je spájať divadlo so sociálnou inklúziou najzraniteľnejších skupín a s inými umeniami, pričom sa venuje témam, ktoré sa týkajú našej spoločnosti. Naším cieľom je dať hlas a miesto v spoločnosti tým, ktorí sú marginalizovaní.

Naša organizácia preto pracuje s utečencami, imigrantmi, ľuďmi so skúsenosťou s väzením, ľuďmi bez domova, obyvateľmi centier podpornej a sociálnej starostlivosti, mladými ľuďmi, tínedžermi a s deťmi, s ktorými spolupracujeme už od roku 2004. Nikdy sme nemali stálu základňu; paradoxne nám to však umožnilo nadviazať početné partnerstvá s inými miestnymi a celonárodne uznávanými združeniami a inštitúciami. Vstup na naše predstavenia je zvyčajne bezplatný, čím zabezpečujeme prístup ku kultúre a umeniu aj tým najviac znevýhodneným.

Okrem vystúpení v prestížnych divadlách a na významných festivaloch sme naše predstavenia priniesli aj na netradičné miesta, ako sú ústavy na výkon trestu odňatia slobody, psychiatrické nemocnice a podobne. Sutta Scupa sa ako partner alebo vedúca organizácia podieľa na lokálnych, národných i medzinárodných projektoch. Naša divadelná komunita sa preto skladá z profesionálov a zraniteľných ľudí, sociálneho pracovníctva a kultúrnych mediátorov. Naši herci a herečky dostávajú spravodlivú finančnú odmenu za svoju tvorivú prácu počas skúšok, workshopov a predstavení. Sutta Scupa vytvára priestor pre dialóg medzi rôznymi komunitami, prispieva k sociálnemu rozvoju prostredníctvom umeleckého vyjadrenia a podporuje solidaritu, toleranciu a rovnosť.

www.suttascupa.it

<https://www.facebook.com/SuttaScupa>

<https://www.instagram.com/suttascupa/>

Spazio Zero

Za 20 rokov svojej činnosti uviedlo divadlo Sutta Scupa množstvo divadelných inscenácií. Väčšina z nich sú originálne diela. Mnohé napísal autor a predseda Giuseppe Massa, iné sú dielom súčasného autorstva, ako sú Ubah Cristina Ali Farah a Tino Caspanello, a ďalšie sú adaptáciami klasických diel, ako sú Antigona, Medea či Rómeo a Júlia. Scenáre boli takmer vždy preložené do jazyka, ktorým hovorí profesionálne aj neprofesionálne herectvo. Spazio Zero je prvý scenár, ktorý Giuseppe Massa po 15 rokoch výskumu sicílskeho jazyka (menšinového jazyka, ktorý UNESCO považuje za ohrozený zánikom) napísal celý v taliančine.

Text opisuje obsadenie a opätovné otvorenie opusteného a nevyužívaného skladu v areáli Cantieri Culturali alla Zisa v Palerme v roku 2008 kolektívom hercov, herečiek, technikov, divadelníkov a divadelníčok. Je napísaný hovorovým, súčasným, punkovým štýlom v drsnej taliančine a jadrom diela je antagonizmus medzi „JA“ a „MY“. Neschopnosť západnej spoločnosti byť „MY“ (komunita) je tu dovedená do krajných dôsledkov. Počas workshopu, z ktorého vzišlo finálne predstavenie, bol každý účastník a účastníčka povzbudzovaný k zamysleniu sa nad svojím osobným „Spazio Zero“ – akýmsi utopickým, no konkrétnym cieľom; pre niektorých to bol domov, pre iných muž alebo žena, ktorých milujú, a tak ďalej. V predstavení bol veľký priestor venovaný zboru ako prastarému prvku divadla, unisono prednesu replík, ako aj pohybom a zvukom na scéne.

U účasti bez domova mala táto téma mimoriadne silný ohlas: priestor, kde mohli zdieľať svoje osobné príbehy a životné skúsenosti, čo výrazne ovplyvnilo vývoj tvorby predstavenia.

Proces tvorby

Tvorba predstavenia bola pre naše združenie experimentom. Herecká skupina, ktorá predstavenie uvádzala, sa skladala z profesionálov, migrantov, utečencov, ľudí bez domova a zraniteľných ľudí s duševným a telesným znevýhodnením: bola to malá komunita, ktorá rešpektovala a oceňovala rozdiely každého člena a každej členky. Proces tvorby prebiehal v dvoch fázach. V prvej fáze položil dlhodobý workshop pod vedením psychomotorickej terapeutky a herečky Eleny Amato, ktorej asistoval Giuseppe Massa, vzťahové a technické základy pre prvé divadelné skúsenosti účasti. Dýchanie bránicou, voľný spev a synchronizovaný pohyb na javisku boli elementmi, ktoré sa skúmali prostredníctvom hier a cvičení. V druhej fáze skupina privítala profesionálnych hercov herečky, ktorí a ktoré už niekoľko rokov spolupracujú so Sutta Scupa, spolu so speváčkou a skladateľkou Serenou Ganci. Predstavenie sa začalo zborovým jednohlasným spevom – šepkanou, precítenou piesňou.

25

Tento proces spájal neformálne vzdelávanie s tvorivou divadelnou prácou. Skupina si rozšírila svoje technické vedomosti a zároveň prispela vlastnými skúsenosťami a osobnými názormi a postrehmi. Hoci sa hlavná téma zameriavala na nedostatok kultúrnych priestorov v meste Palermo, celý tím prispel svojimi pohľadmi a úvahami. Diskusie v rámci hereckého tímu otvorili nové perspektívy a podporili väčšiu citlivosť voči tejto téme.

Fyzická rôznorodosť súboru kontrastovala s minimalistickými čiernymi kostýmami a postapokalyptickými maskami, ktoré vytvorila maliarka Linda Randazzo. Kontrast medzi „ťažkým príbehom znetvorenej Medúzy“ a ladným, vizuálne príjemným obrazom mora sa stal silným dramaturgickým prvkom. Kľúčovou črtou scén so skupinovým pohybom je ich prispôsobivosť. Aj keby to znamenalo zjednodušiť pohyb na absolútne minimum, všetci herci a všetky herečky sa musia vedieť podieľať na scénickej akcii, aj keby to bol len jednoduchý spoločný krok dopredu (unisono). Takýto prístup zapája všetkých účastníkov a podporuje vytvorenie súdržnej skupiny, ktorá si navzájom prejavuje rešpekt a poskytuje istotu aj flexibilitu. Hoci profesionálni herci a herečky nesú väčšiu zodpovednosť, aj neprofesionálni herci a herečky sú plne zapojení a zapojené od začiatku až do konca predstavenia.

Digitálne technológie

Digitálne technológie boli zakomponované na rôznych úrovniach. Po prvýkrát v našej histórii sa umelá inteligencia (AI) stala súčasťou predstavenia. Konkrétne to bolo prostredníctvom dvoch videoklipov, ktoré predstavenie otvorili a uzavreli. Výsledok spolupráce medzi Giuseppem Massom a veľmi mladou videotvorkyňou Mariou Bernardi – tvorivého procesu, pri ktorom sa časti textu vložili do AI, ktorá ich premenila na obrazy. Obrazy vytvorené AI boli následne upravené a doplnené hudbou týmito dvoma profesionálmi a stali sa prológom a epilógom predstavenia. Tiež sme pokračovali v používaní titulkov – naživo v reálnom čase. Text bol preložený do angličtiny a počas predstavenia ho premietal technik.

Nedostatok kultúrnych priestorov a miest, kde by sa mohli stretávať mladí ľudia, je dlhodobým problémom mesta Palermo a Sicílie vo všeobecnosti. Na našom ostrove je veľa opustených divadiel a priestorov. K tomu sa pridáva čisto sociálny problém bezdomovectva. V tejto súvislosti si témy, ktorým sa venuje Spazio Zero, vyslúžili značnú pozornosť nielen na lokálnej úrovni, ale aj v Bratislave, kde je problém bezdomovectva obzvlášť akútny aj kvôli drsnejšiemu zimnému počasiu v tejto časti Európy. V upravenej verzii bolo predstavenie uvedené na Medzinárodnom festivale bezdomoveckých divadiel ERROR 2025, ktorý dlhodobo organizuje Divadlo bez domova. Hudbu k predstaveniu zložila umelkyňa a hudobníčka Serena Ganci, s ktorou sme začali úzko spolupracovať.

Pri pohľade späť sa javí ako úplne prirodzené, že sa naše divadlo umelecky venuje tejto téme. Obzvlášť nás teší, že sa na našich predstaveniach podieľajú ženy a muži, ktorí majú s bezdomovectvom osobnú skúsenosť. Vstup je voľný; diváctvo nás môže podporiť dobrovoľnými príspevkami po predstavení.

Program

SYNOPSIS: Príbeh o obsadení opusteného priestoru. V noci z 3. na 4. januára 2008 skupina divadelných profesionálov a profesionálok (herci, herečky, režiséri, režisérky, technici, techničky) v meste dočasne oživila kultúrny priestor, miesto pre spoločenské stretnutia. Divadlo.

POZNÁMKY: V centre tohto skúmania stojí zbor: zbor a výrazový potenciál hovoreného slova, jazyka, rozprávania príbehov.

V individualistickej spoločnosti, akou je tá naša, ma dojímajú pokusy hercov dýchať ako jeden celok, stať sa jedným telom, vyniesť na povrch mysterióznu monštruozitu zboru. Pouličný, mestský text, napísaný v hovorovej taliančine a recitovaný ako mantra, spievaný ako modlitba zámerne veľmi rôznorodou skupinou účinkujúcich s rozdielnym kultúrnym zázemím. Skutočný príbeh, ktorý sa stáva kolektívnou pamäťou, zdieľaným poznaním, odovzdávaním štafety, eposom.

Sutta Scupa, Sicílska regionálna vláda – Oddelenie turizmu, športu a voľného času, INTRACOMP, Clac, Traiettorie urbane Eos, Con i bambini. Osobitné poďakovanie patrí Cre.zi, Centro diaconale La Noce, CTA Maria Sanfilippo, Futuro delle mamme 2.

SPAZIO ZERO

Autor a réžia: Giuseppe Massa

Kostýmy: Linda Randazzo

Hudba: Serena Ganci

Účinkujú: Elena Amato, Benedetto Cannatella, Gabriella Castelli, Daria Castellini, Ibrahima Dema, Paolo Di Piazza, Tamara Godunova, Valeria Sara Lo Bue, Nebiat Mezgebe, Memory Mutanuka, Luca Palmeri, Salvo Ventura

Asistent réžie: Giovanni Fardella

Komunikácia: Rossella Puccio

Grafika: Manuela Di Pisa

Asistentka produkcie: Elena Amato

Workshop pod vedením Eleny Amato, Darie Castellini, Sereny Ganci a Salva Venturu.

30